

יכוין בקריאת ארבעה פסוקים אלו, שהם כנגד ד' דמילוי יו"ד דשם ב"ן, להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

ביאור המקרא

תורה

רש"י

(ו) אף על פי שהיו המצרים מענים אותם כדי שלא יפרו לא נתמעטו ישראל, אלא: **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ** [-התרבו] **וַיִּשְׂרְצוּ** [-והולידו] **וַיִּרְבוּ** [-וגדלו] **וַיַּעֲצְמוּ** [-ונתחזקו] **בְּמֵאֵד מְאֵד**, עד שאי אפשר היה שירבו יותר מכך, ומפני ריבויים **וַתִּמְלֹא הָאָרֶץ אֹתָם** - נתמלאה הארץ [-גושן] מהם:

(ח) מיד לאחר מות יוסף: **וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע -** לא הכיר את יוסף, וכיון שלא הכירו לא נשא פנים לישראל בעבורו:

(ט) **וַיֹּאמֶר אֵל עֲמוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וַעֲצוּם** - רבים וחזקים **מִמֶּנּוּ** - יותר מאיתנו ויש לנו להשמר מפניהם, כפי שמבאר והולך:

(י) **הַקֹּהֵן** - התכוננו לך **שֶׁנִּתְחַכְּמָה** - נבוא בתחבולות **לֹא** - לעם ישראל, כדי שלא ירבה, **פֶּן יִרְבֶּה** ואז **וְהָיָה כִּי**

(ז) **וַיִּשְׂרְצוּ**. שהיו יולדות ששה זכרם אחד (שמו"ר 6 ט): (ח) **וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ**. רצ ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו (עירונין ג. שמו"ר 6 ט): **אֲשֶׁר לֹא יָדַע**. עשה עמנו כאילו לא ידע (סג): (י) **הַבָּה נִתְחַכְּמָה לָּו**. כל 'הבה' לשון הכנה והזמנה לדבר הוא, כלומר, הזמינו עצמכם לכן: **נִתְחַכְּמָה לָּו**. לעם, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, **וּתְקִיפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא וְאִתְּמַלִּיאַת אַרְעָא מְנַהוּן: פ ה וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף: וְקָם מֶלֶךָ חָדָתָא עַל מִצְרַיִם דִּי לֹא מְקַיִים גְּזִירַת יוֹסֵף: ט וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וַעֲצוּם מִמֶּנּוּ: וְאָמַר לְעַמִּיהָ הָאֵל עֲמָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סָגְן וְתַקִּיפִין מִמֶּנָּא: י הָבָה נִתְחַכְּמָה לָּו פְּנֵי יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי**

ביאור רש"י

מיוסף, שהרי עברו רק כמה שנים ממות יוסף, אלא **עָשָׂה עֲצָמוֹ** בגזירותיו **כְּאֵלֹהֵי לֹא יָדַע** את הצלת העם המצרי ע"י יוסף (שס).

אמר לעמו הכינו עצמכם להתחכם לעם (י) **הַקֹּהֵן נִתְחַכְּמָה לָּו**. כל 'הקֹהֵן' המוזכר בתורה לְשׁוֹן הַקֹּהֵן וְהַזְּמִינָה לְדַבֵּר הוּא, שאמר מלך מצרים לעמו תנו לי עזרה או עצה, ו**כְּאֵלֹהֵי מַר**, הַזְּמִינָה והכינו עצמכם לְקִבֵּץ לראות איך ניתן לעשות שלא יתרבה העם. רצה להתחכם על העם, ועל הקב"ה לדון את ישראל במים

נִתְחַכְּמָה לָּו. 'הנה עם בני ישראל', 'עם' הוא לשון יחיד, 'בני ישראל' הם לשון רבים, ולכך אמר נתחכמה לו **לְעַם** בלשון יחיד, ואין לומר שהתכוין מלך מצרים כשאמר 'נתחכמה', שיתחכמו יותר ממנו, אלא הפירוש **נִתְחַכְּמָה מִהָעֲשָׂוֹת לָּו** [-בשבילן] וכלומר, מה נעשה בשביל התרבות עם ישראל. **וְרַבּוּתֵינוּ** לא רצו לומר ש'לו' הכוונה לעם בלשון יחיד, כי הלא מדבר על בני ישראל שהם לשון רבים, ולכך **דְּרָשׁוּ** את המילים נתחכמה לו, פירוש

ריבוי בני ישראל כמו שרצים

(ז) **וַיִּשְׂרְצוּ**. מפני מה אמר לשון 'וישרצו', ועוד מפני מה הפסיק במילה 'וישרצו' בין 'פרו' לבין 'וירבו' הסמוכים בדרך כלל. אלא לומר ש'היו יולדות ששה זכרם אחד', כמו השרצים שיוולדים כמה בפעם אחת. ולכן אמר 'פרו' שפירושו שילדו אחד, והוסיף 'וישרצו' לומר שילדו שנים כמו השרצים, והוסיף עוד 'וירבו' לומר שילדו ששה (שמו"ר א ח).

מלך חדש, פירושו

(ח) **וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ**. מפני מה נאמר 'מלך חדש', היה לו לומר 'מלך אחר'. נחלקו רב ושמואל לבאר ענין זה, **הַד אָמַר חָדָשׁ מִמֶּשׁ** שקם מלך חדש שהיה צעיר לימים, וזה הפירוש 'חדש', שהיה חדש בעולם, ו**הַד אָמַר** אין הכוונה שקם מלך חדש, אלא **שֶׁנִּתְחַכְּמָה גְּזִירָתוֹ** שעשה גזירות חדשות (עירונין ג. שמו"ר א ח).

מלך מצרים עשה עצמו כאילו לא ידע את יוסף **אֲשֶׁר לֹא יָדַע**. אין הפירוש שבאמת לא ידע המלך החדש

ביאור המקרא

תורה

רש"י

תקראנה מלחמה ונוסף גם - כאשר תבוא על ארצנו מלחמה ונוסף גם הוא - ויתוסף גם עם ישראל על שניאנו הנלחמים בנו ונתחם בנו - נגדינו ועלה מן הארץ - עם ישראל יעזוב את ארץ מצרים בעל כרחינו, ונפסיד עם גדול כזה שראוי להשתעבד בו בשעת הצורך. וכדי למנוע דבר זה נשתעבד בהם עתה שלא לצורך, כדי שלא ירבו ולא יעלו מן הארץ, ויהיו מצויים לנו בשעת הצורך:

נתחכם למושיעם של ישראל לדונם זמים, שכבר נשבע שלא יביא מזבל לעולם [והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אבל הוא מביא על אומה אחת. צרש"י יסן] (סוטה יא. שמו"ר א ט): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאלם שמקלל עצמו ומולה קללמו באחרים, והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשوه (סע):

תקראנה מלחמה ונוסף גם - הוא על-שניאנו ונלחם-בנו ועלה מן הארץ: הבו נתחכם להזן דלמא יסגון ויהי ארי יערענינא קרב ויתוספון אף אינון על סנאנא וגיחון פנא קרב ויסקון מן ארעא:

ביאור רש"י

כשיעלה משם וילך לו, הוא לטובתן של אנשי המדינה, מכל מקום כיון שהמצרים החזיקו בישראל בכוח, אם הם יצאו ממצרים בעל כרחם של מצרים זהו רעה למצרים, וזה הכוונה על כרחנו, כלומר, נגד רצוננו. ולרבותינו הוקשה מפני מה אמר 'ועלה מן הארץ' הלא אם ילחמו בהם ישראל הם יכולים גם להורגם, ומזה יש למצרים יותר לפחד. ולכך דרשו שהכוונה היא, באדם שמקלל את עצמו ואומר שיקרה לו דבר רע ותולה קללתו באחרים כדי שלא לפתוח פיו לשטן, ויהי הוא מה שאמר 'ועלה מן הארץ' באלו כתב 'ועלינו מן הארץ' כי ישראל יצטרפו אל שונאינו ויהם יירשונה את מצרים (סע).

עליו, נתחכם למושיעם של ישראל הקב"ה, לדונם [-לייסר] את ישראל ולהטביע את כל הבנים הנולדים במום, ואין לנו לחוש שידון אותנו הקב"ה במים, כדרכו להעניש מדה כנגד מדה, שפכר נשבע שלא יביא מבוץ לעולם ויהם לא הבינו שמה שהבטיח הקב"ה שאינו מביא מבוץ, רק על כל העולם אינו מביא כמו שהיה בימי נח שהחריב את כל העולם, אבל הוא מביא עונש, אף של מים על אמה אחת. ברש"י יסן] (סוטה יא. שמו"ר א ט). המצרים יעלו מן הארץ על כרחם ועלה מן הארץ. אף שהיו שמחים אם ישראל לא היו נמצאים במצרים, שהרי הנלחם עם אנשי המדינה,

ביאור המקרא

נביאים (ישעיה כו יב - כח ב)

רש"י

בעת הגאולה יתקבצו ישראל מכל מקומות פזויהם (יב) ויהיה ביום ההוא - ביום הגאולה העתידה, כשיעזבו ישראל העבודה זרה, יחבט ה' באומות שגלו ישראל לביניהם כדי להפריד מהם את ישראל, משבילת - [מחוזק מרוצת] הנהר - מהאומות היושבות בארץ אשור אשר על שפת נהר פרת, עד נחל מצרים - עד האומות

(יב) יחבט ה'. מירגס יונתן יתמנון קטילין. ואני אומר, שמי לשונות הללו 'מיצוט' ו'לקיטה' נופלין זה על זה, כחוצט זימיו וחוזר ומלקטין או אחרים מלקטין אומן מן הארץ, כך הקדוש צריך הוא יחמיל האספיפה, כמו שנאמר (פסוק יג) ימקע צופר גדול: משבולת הנהר. הם האומות נחל אשור: עד נחל מצרים. הם הנדמים נחל מצרים:

יב ויהיה ביום ההוא יחבט יהוה משבילת הנהר עד-נחל מצרים

ביאור רש"י

ומלקטין או אנשים אחרים מלקטין אותן מן הארץ כשמוצאים אותם, כך הקדוש ברוך הוא יתחיל את האספיפה של הגלויות, דהיינו שיפרידם מהאומות וילקטם כמו שנאמר בפסוק הבא 'יתקע בשופר גדול' כדי שישמעו כולם ויתקבצו: משבילת הנהר. הם השבטים האובדים מעם ישראל ונמצאים בארץ אשור (פסוק יג): עד נחל מצרים. הם השבטים הנדחים [-הרחוקים] שיושבים בארץ מצרים (סע):

(יב) תקבצו יונתן יתמנון קטילין - [מקבצו] [הגויים] הרוגים, על ידי שיחבטו ויכה בהם הקב"ה. ואני אומר שלשון חביטה המוזכר כאן נאמר על עם ישראל שעל ידי כך ילוקטו מארצות גלותם שהרי שתי השמות הללו של 'חבט' ו'לקיטה' המוזכרים כאן בפסוק, נופלין זה על זה - שייכים ודומים הם זה לזה והיינו שעל ידי שתי פעולות אלו יבואו ישראל לארצם, שקיבוץ הגלויות משול הוא פארם שחבט יתיו [-מכה עליהם כדי להפרידם מהעץ] וחוץ

ביאור המקרא

נביאים

רש"י

היושבות בארץ מצרים, את כולם יחבוט ה', ואתם תִּלְקְטוּ מן הגלויות לְאֶחָד אֶחָד - כל המוצא אחד מכם יביאהו מנחה לירושלים בְּיַד יִשְׂרָאֵל:

(יג) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא - ביום הגאולה העתידה, יתקבצו כל נפוצות ישראל כאילו יתקע בשופר גָּדוֹל להשמיע קול בכל העולם להתקבץ ולבוא, וּבָאוּ לארץ ישראל הַאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר - השבטים שנפוצו באשור שהיא ארץ רחוקה מעבר לנהר הסמבטיון, וְכֵן יבואו לארץ ישראל הַנִּדְחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ - בהר המוריה, מקום בית המקדש אשר בירושלָם:

תוכחה ל' השבטים השקועים בתאוותיהם

כח (א) הנביא פונה עתה אל בני עשרת השבטים שבמלכות אפרים להוכיחם על היותם רדופים אחרי תאוות חומריות עד ששכחו את ה' ומצוותיו, והוא

מתאונן: הוי [-אוי לה] לעֲמַרְתָּ גְאוֹת - לעטרה של גאווה שעשו לראשם שִׁכְרֵי אֲפְרַיִם - שרי מלכות אפרים המשתכרים ביין טוב ומתפארים בעשרם ובתענוגם, וְצִיֵּן [-ופרח] נִבֵּל - כשם שהאילן נובט ומוציא פרח וכאשר נושבת בו הרוח הוא נובל ונופל, כן תכלה צְבִי תִפְאָרְתָּו - הדר התפארת שעשו בני אפרים

מתאונן: הוי [-אוי לה] לעֲמַרְתָּ גְאוֹת - לעטרה של גאווה שעשו לראשם שִׁכְרֵי אֲפְרַיִם - שרי מלכות אפרים המשתכרים ביין טוב ומתפארים בעשרם ובתענוגם, וְצִיֵּן [-ופרח] נִבֵּל - כשם שהאילן נובט ומוציא פרח וכאשר נושבת בו הרוח הוא נובל ונופל, כן תכלה צְבִי תִפְאָרְתָּו - הדר התפארת שעשו בני אפרים

הַנְּהַר. הכוונה לנהר פְּרָת, והם בני אשור היוֹשְׁבִים עַל שפת נהר פְּרָת, ולכן הם מכונים 'שבולת הנהר':

עד נַחַל מִצְרַיִם. הם יושבי מִצְרַיִם, וכל היושבים במקומות אלו 'יחבט' ה' אותם ויפרידם ממקומם פֶּאֶדָם הַחֹבֶט זִיתִים ומפרידם מהעץ:

וְאַתֶּם תִּלְקְטוּ. אחר כך מִן הַגְּלוּיֹת: לְאֶחָד אֶחָד. היינו שכל המוצא אֶחָד מִכֶּם אחר שהושלך מארצו, יביאהו מִנְחָה לקדוש ברוך הוא לירושלים כמפורש להלן (ישעיה 60 ט):

(יג) הַאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר. לְפִי שִׁנְפוּצוֹ [-התפזרו] בְּאֶרֶץ רְחוֹקָה שְׂנַמְצֵאת לְפָנִים מִן הַנְּהַר סַמְבַטְיוֹן (ב"ר עג ו) ואי אפשר לעבור אותו מפני שמשלך אבנים, לכן קָרָאם 'אוֹבָדִים' - שנאבדו ממקום היישוב:

הנהר. פרט, הם בני אשור היושבים על פרט: עד נַחַל מִצְרַיִם. הם יושבי מצרים. הם יושבי מצרים, יחבוט אותם כחובט זיתים: וְאַתֶּם תִּלְקְטוּ. מן הגלויות: לְאֶחָד אֶחָד. המולא אחד מכם יביאהו מנחה:

(יג) הַאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר. לפי שפוזרו בארץ רחוקה לפני שנהר סמבטיון (ב"ר עג ו), קראם אֲבָדִים. בח (ב) שִׁכְרֵי אֲפְרַיִם. שהיו משתכרין ציין טוב של מדינת פְּרוּגִיטָא, כדלמרינן (שבת קמז:): מִיָּא דְדִיּוּמִסִּית וְסַמְרָא דְפְּרוּגִיטָא קִיפְחוּ עֶשְׂרֵת הַשְּׁבִטִים: וְצִיֵּן נִבֵּל צְבִי תִפְאָרְתָּו. ומנצ מטע מפארתו, יהיה ציץ הפרח שלו נוצל: נובל. הם תאניס המוקלקלות, כמו ששנינו בצרכות (מ:): על הנובלות,

בְּיַד יִשְׂרָאֵל: ויהי בעֲדָנָא ההוא יתקע בשופרא רבא וייתון

די גלוי לארעא דאתור ודאטלטלו לארעא דמצרים

ויסגדון קדם יי בטורא דקודשא בירושלם: כח א הוי

עמרת גאות שכרי אפרים וציץ נבל צבי תפארתו

מתאונן: הוי [-אוי לה] לעֲמַרְתָּ גְאוֹת - לעטרה של גאווה שעשו לראשם שִׁכְרֵי אֲפְרַיִם - שרי מלכות אפרים המשתכרים ביין טוב ומתפארים בעשרם ובתענוגם, וְצִיֵּן [-ופרח] נִבֵּל - כשם שהאילן נובט ומוציא פרח וכאשר נושבת בו הרוח הוא נובל ונופל, כן תכלה צְבִי תִפְאָרְתָּו - הדר התפארת שעשו בני אפרים

מתאונן: הוי [-אוי לה] לעֲמַרְתָּ גְאוֹת - לעטרה של גאווה שעשו לראשם שִׁכְרֵי אֲפְרַיִם - שרי מלכות אפרים המשתכרים ביין טוב ומתפארים בעשרם ובתענוגם, וְצִיֵּן [-ופרח] נִבֵּל - כשם שהאילן נובט ומוציא פרח וכאשר נושבת בו הרוח הוא נובל ונופל, כן תכלה צְבִי תִפְאָרְתָּו - הדר התפארת שעשו בני אפרים

כח (א) שִׁכְרֵי אֲפְרַיִם. כינה את בני ישראל כך מפני שִׁכְרֵי מִשְׁתַּכְּרִין בְּיַד מִדִּינַת פְּרוּגִיטָא, בְּדִיּוּמִסִּית (שבת קמז:): מִיָּא דְדִיּוּמִסִּית - המים של נהר דורמסקית שהם מלוחים ומרפאים את הרוחץ בהם, וְחִמְרָא דְפְּרוּגִיטָא - היין של מדינת פְּרוּגִיטָא שהוא משובת, קִפְחוּ [-הסירו] את עֲשָׂרֵת הַשְּׁבִטִים מדרכי התורה, שכיון שנמשכו אחרי ההנאות האלו לא עסקו בתורה ויצאו לתרבות רעה:

וְצִיֵּן נִבֵּל צְבִי תִפְאָרְתָּו. ומצב מטע 'תִפְאָרְתָּו' - מטע התאנים שהיה מתפאר בו [כדלהלן], וְהָיָה 'צִיֵּן' הַפֶּרַח שֶׁל - הפרי בתחילת גדולו 'נובל':

נובל. הם תאנים המוקלקלות, כמו ששנינו במסכת ברכות (מ:): עַל הַנּוּבְלוֹת אומר שהכל נהיה בדברו,

מתאונן: הוי [-אוי לה] לעֲמַרְתָּ גְאוֹת - לעטרה של גאווה שעשו לראשם שִׁכְרֵי אֲפְרַיִם - שרי מלכות אפרים המשתכרים ביין טוב ומתפארים בעשרם ובתענוגם, וְצִיֵּן [-ופרח] נִבֵּל - כשם שהאילן נובט ומוציא פרח וכאשר נושבת בו הרוח הוא נובל ונופל, כן תכלה צְבִי תִפְאָרְתָּו - הדר התפארת שעשו בני אפרים

שמות ליום שני

כג

ביאור המקרא

נביאים

רש"י

וגאווותם, אשר שמוה על ראש גיא שמנים - על ראשם הדומה לבקעה מלאה שמן מרוב שמן מבושם שהם יוצקים עליו, הלומי יין - אלו המוכים מיין בנפלים על הארץ מרוב שכרותם:

(ב) וכיצד יהיה הסוף לתענוגם של עשרת השבטים, הנה רוח חזק ואמץ לאדני - יבוא מאת ה', וחזוקו פזרם [כ-שטף] של בדר השובר אילנות, וכשער קטב - וכרוח סערה הכורת את הכל ממקומו, ופזרם של מים בפירים [רבים] הבאים בחוזק ושטפים את כל הנקלע בדרכם, ואותו הרוח הניח לארץ ביד - ניח לארץ בחזקה את עטרת גאווותם של שיכורי אפרים:

אשר על-ראש גיא-שמנים
הלומי יין: וי די יהיב פתרא
לגיותנא טפשא רבא דישראל
ויהיב מצנפתא לרשיעיא דבית
מקדשא תושבחהה די על ריש
חילא שמינא פתישי חמר:
ב הנה חזק ואמץ לאדני פזרם
בדר שער קטב פזרם מים
בפירים שטפים הניח לארץ
ביד: הא מחן תקיפן וחסין
אתין מן קדם יי פזרמית בדר

פעלעוול רוח פזרמית מיין תקיפין שטפין פן יתון עליהון עממא ויגלונון מארעהון לארעא אוחדרי בחוביא די בידהון:

ופירשו רבותינו (ס) זושלי כמלא. ויין, נק, כדמרגמינן ויין לין (במדבר י' כג) - ויניח נן (אונקלוס ס): אשר. נטועים: על ראש גיא שמנים. היא כנרת שפירותיה מתוקים (מגילה ו),

והם הם הולמים ענמס זיין: הלומי יין. פתישי חמר (מרגוס יונתן). ויש עוד לפתור, נצי מפארמו אשר על וגו', נצי מפארמ שעל ראש עשרת השבטים המשומן בגאות ראשי שמנים, כמו שנאמר (עמוס ו) ראשית שמנים ימקחו. גיא, לשון גאווה, כמו מואב גא מאלד (לעיל טו ו). (ואותו) הניח כליפת נבל תהיה: הלומי יין. כך קוראן על שם שכרותן, שנאמר זהם (עמוס ו ו) השטים פמזרקיי יין: (ב) הנה. יש רוח חזק ואמץ לה, שהוא מרס כד ושער קטב מרירי: הניח לארץ ביד. יניחו על ארס זידו החזקה, ויפיל הנובלות מן התאנים:

ביאור רש"י

לשון גאווה, כמו 'מואב גא מאד' (לעיל טו ו) שפירושו מואב גאה מאד, (ואותו ה'ציינ') - הפרי שהתחיל לצמוח, לפני הוא פציצת נובל תהיה בכורה וגו' - הוא ייחשב לפני הקדוש ברוך הוא כפרי שמתקלקל מיד בתחילת גדולו כמו שמפורש להלן (פסוק ד) כלומר שיעניש אותם במהרה):

הלומי יין. כך קוראן על שם שכרותן שהיו שותים הרבה יין [ומשתכרים ממנו ולוקים על ידו] כמו שנאמר בהם (עמוס ו ו) על הפרותם הרבה בשתיית יין 'השתים במזרקיי [בכלים גדולים] יין':

(ב) הנה. יש רוח חזק ואמץ לה" שהוא פזרם [שטף המגיע בחזקה] בדר' 'ושער קטב' - וכרוח סערה המכלה ומכריתה, של שד ששמו מרירי:

הניח לארץ ביד. יניחו - הקב"ה יניח את הרוח החזק על ארצם בידו החזקה, ויפיל את הנובלות [הפירות המקולקלות] מן התאנים:

ופרשו רבותינו בגמרא שהם בושלי פמרא - פירות שנשרפו מחום השמש עד שהתייבשו והתקלקלו. 'ציינ' הוא צין - חנטת הפרי כשהפרח נופל, כדמיתרגמינן ויניח ציינ' (במדבר י' כג) 'ואניח צין':

אשר. כך יעשה הקדוש ברוך הוא לפירות שהיו נטועים:

על ראש גיא שמנים. גיא שמנים' פירושו עמק שאדמתו שמינה וטובה, והיא ארץ ים בגורת שפירותיה מתוקים (מגילה ו), ושם הם הלומים עצמן - מביאים על עצמם מכות, פיין - על ידי היין:

הלומי יין. תרגם יונתן פתישי חמר - מוכים וחבולים מהיין. ויש עוד לפתר [לפרש] 'צבי תפארתי אשר על ראש גיא שמנים' וגו', כך, צבי תפארתי - ההדר והפאר שעל ראש עשרת השבטים המושוחין בגאות ראשי שמנים - שמשחו וסכו את ראשם בגאווה בשמנים המובחרים, כמו שנאמר (עמוס ו ו) כשישבו במנוחה בארצם 'ראשית שמנים ימשחו' שמשחו עצמם בגאותם במובחר שבשמנים, ולפי פירוש זה 'גיא' הוא

ביאור המקרא

כתובים (משלי יא לא - יב ג)

רש"י

עונש הרשעים ק"ו מעונש הצדיקים

(לא) איך יבטח הרשע בשעה שהוא מצליח במעשיו שתמיד תימשך הצלחתו, הן [-הרין] הוא רואה שאפילו צדיק שנכשל בחטא, בארץ ישלם - משולם לו עונש חטא זה בעודו חי בארץ, ואם כן אף פי רשע וחוטא - כל שכן שסופו של רשע לשלם על חטאיו בחייו או במותו:

החכמה תלויה במוסר

יב (א) האהב את המוסר הוא איש האהב דעת, כי על ידי שמיעת מוסר יקנה דעת, ואילו מי ששונא תוכחת - את דברי התוכחה שאומרים לו, ישאר בער - שוטה וסכל, כי בהעדר מוסר לא יוכל לקנות דעת:

מעלת הצדיק לעומת גנות הרשע (ב) איש טוב - בעל מעשים טובים יפיק רצון מה' - מוציא מהקדוש

(לא) הן צדיק בארץ ישלם. למה יצטח הרשע בשעה שמצליח לו, הלא הוא רואה שהצדיק משתלם שכן העצירה שצדו, צעדו על הארץ צמיים: ואף כי רשע וחוטא. וכל שכן שסופו של רשע להשתלם לו או בחייו או במותו (ראה

צ"ר כ"ז ט"ו): יב (ב) טוב יפיק. מוציא מן הקדוש צדו, הוא נחת רוח להציא טובה לעולם: ואיש מזמות ירשיע. צעל עלילות ירשיע - מחייב את הצרות להציא רעה, וכן הוא אומר (קהלת ט"ו) וחוטא אקד יאצד טובה הרבה: (ג) לא יבון אדם ברשע. לא יתנסס:

לא הן צדיק בארץ ישלם אף בירשע וחוטא: הן צדיקא בארעא מתחסן ורשיעי וחטאי סיפין מן ארעא: יב א אהב מוסר אהב דעת ושונא תוכחת בער: מן דרחים מרדוּתא רחם ידיעתא וסני מכסנוּתא בורא הוא: ג טוב יפיק

רצון מיהוה ואיש מזמות ירשע: טב מן דקבל רעותיה דאלהא וגברא רשיעא רעינא תרעיתיה: ג לא יבון אדם ברשע ושרש צדיקים בלימוט: לא נתקן בר נשא ברשעא ועקרהון דצדיקי לא נזוע:

ברוך הוא נחת רוח להביא טובה לעולם, ואילו איש מזמות - בעל עלילות ומחשבות רעות שמערים במחשבותיו להרע, ירשע - מביא רעה לעולם ומחייב את הבריות, ככתוב (קהלת ט"ו) וחוטא אקד יאצד טובה הרבה, שכן אם היו ישראל מחצה צדיקים ומחצה רשעים, ובא אחד וחטא, נעשו רובם רשעים, ונמצא שהכריע את כולם לחובה:

(ג) לא יבון [-יתבסס, יתוקן] אדם על מכונו ובסיסו ברשע - בעשותו רע, אלא סופו ליפול לפי שהוא מתועב בעיני ה', ושרש צדיקים בלימוט - והצדיקים יתקיימו ויעמדו תמיד כשורש הנטוע בקרקע שלא ימוט, ולא יתמוטטו ויטו ליפול, משום שיקבלו את שכר מעשיהם הטובים. והוא כדרך שנאמר לעיל (י כה) פעבור סופה ואין רשע, וצדיק יסוד עולם:

ביאור רש"י

עונש הרשעים ק"ו מעונש הצדיקים

(לא) הן צדיק בארץ ישלם. אמה ויבטח הרשע בשעה שמוצליח לו הצלחתו לעד, הלא הוא רואה שאפילו הצדיק משתלם שכן העבירה שפגרו ונענש עליה, בעודו על הארץ בחיים: ואף פי רשע וחוטא. אף פי הוא לשון קל וחומר, כמו 'הנה אנתנו פה ביהודה יראים, ואף פי גלף קעלה אל מערכות פלשתים' (שמואל א' ג ט). כלומר, הלא גם הצדיק נענש על חטאו, ואם כן לא שכן שסופו של רשע להשתלם לו על עבירותיו, או בחייו או במותו (ראה ב"ר צ"ב ז): הצדיק מביא טובה לעולם והרשע רעה

יב (ב) טוב יפיק רצון מה'. יפיק' מלשון הוצאה, שאיש

טוב מוציא מן הקדוש ברוך הוא נחת רוח ופיוס להביא טובה לעולם: ואיש מזמות ירשיע. בעל עלילות רעות ירשיע, כלומר, במעשיו הרעים הוא מחייב את כל הבריות וגורם להביא עליהם רעה. וכן הוא אומר (קהלת ט"ו) וחוטא אקד יאצד טובה הרבה - מאנשים רבים, ולא רק מעצמו, שכן אם היו ישראל מחצה צדיקים ומחצה רשעים, ובא אחד וחטא ונעשו רובם רשעים, נמצא שהכריע את כולם לחובה:

(ג) לא יבון אדם ברשע. יבון' מלשון פן ובסיס, כלשון הכתוב (שמות ל כה) יצאת חפיר ואת פנו', כלומר לא יתבסס אדם על מכונו ובסיסו בעשותו רע:

על חוט המורכב על הקנה: בקירוס. יריעה ארוגה מסיב של דקל: (ג) הקורע על מתו וכו'. צמת שאינו חייב לקרוע עליו הוא דהוי מקלקל ופטור, אבל על מת שחייב לקרוע עליו, מתקן הוא וחייב: ובחמתו וכו' המקלקלים פטורין. הא מתמתין אדחיא לה, והלכה שהקורע צמתו חייב, שאף על פי שמקלקל הוא אלל הצגה, מתקן הוא אלל יצרו ודעמו ממישצת עליו כצן:

(א) רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה. אם זו תחלת אריגתו של צגד אינו חייב עד שיארוג שלשה חוטין, ואם מוסיף הוא על האריג שיעורו צאחד דמנטרף עם השאר. ואין הלכה כרבי אליעזר: (ב) שני בתי נירין. שנתן שני חוטין של שמי צניר שקורין לצי"ש: בנירין. מפרש צגמרא שמרכיב שני פעמים [כל] חוט של שמי צניר וצפעס השלישית מרכיבו

א רבי אליעזר אומר, האורג שלשה חוטין בתחלה ואחת על האריג, חיב. וחכמים אומרים, בין בתחלה בין בסוף שעורו שני חוטין: ב העושה שני בתי נירין בנירין, בקרוס, בנפה,

בפברה ובסל, חיב. והתופר שתי תפירות, והקורע על מנת לתפור שתי תפירות: ג הקורע בחמתו, ועל מתו, וכל המקלקל, וכל המקלקל על מנת לתקן, שעורו פמתקן:

ביאור המשנה

משנתנו מפרטת את אופני החיוב בעשיית מלאכה זו: **העושה בשבת שני בתי נירין** - המעביר שני חוטי שתי בשני בתי נירים, בין כאשר עשה כן בכלי האריגה הקרוי נירין וכפי שארנו בהקדמה, ובין בכלי האריגה הקרוי קרוס שבצורתו האורג מעלה ומוריד את הנירים על ידי רגליו, וכן העושה שני בתי נירים באריגת נפה העשויה חורים דקים לנפות בה קמח, או באריגת כברה העשויה חורים עבים לנפות בה את גרגירי החיטה אחר הכתישה, ובאריגת פל, הארוגים מנצרים, שאין משתמשים באריגתם בנירים ממש, אלא בתחילת אריגתם אחר סידור את נצרי השתי, מרכיב נצר אחד של ערב בנצרי השתי מלמטה ונצר נוסף של ערב בנצרי השתי מלמעלה, ועל ידי כן מעמיד את השתי לצורך האריגה, וזו היא עשיית שני בתי נירים בנפה כברה וסל, ואם עשה כן בשבת בשוגג חיב חטאת.

מבאר המשנה את שיעורי החיוב במלאכות תופר וקורע: **וכן התופר בשבת חייב אם תפור שתי תפירות המתקיימות, וכן הקורע בשבת חייב אם קרע על מנת לתפור שתי תפירות:**

משנה ג

המשנה מבארת את דינו של המקלקל בשבת: **הקורע בשבת בחמתו** [בכעסו], וכן הקורע על מתו שיש לו צער עליו במותו, אבל אינו משבעת קרוביו שחייב לקרוע עליהם, וכן פל המקלקל - העושים מלאכה בשבת ובפעולתם אינם מועילים אלא מקלקלים, פטורין מחטאת בשוגג וממיתה במזיד, אבל אסורין לעשות כן בשבת. **והמקלקל על מנת לתקן, שעורו להתחייב, פמתקן, כלומר, השיעור שבו מתחייב על הקלקול, הוא כשיעור שהמתקן מלאכה חייב עליו, וכגון התופר שאינו מתחייב אלא כאשר תפור שתי תפירות, ואף הקורע אינו מתחייב אלא אם כן קרע כשיעור שתי תפירות:**

שבת פרק יג

משנה א

משנתנו עוסקת במלאכת האורג האסורה בשבת. לצורך ביאור המשנה נקדים לבאר אופן אריגת האריג:

האריגה היא יצירת אריג על ידי חוטים המשולבים שתי וערב. על מנת לארוג את האריג, יש למתוח תחילה חוטים לאורך [המכונים 'שתי'] זה בצד זה, ואחר כך לשלב בהם חוטים לרוחב [המכונים 'ערב'] על ידי הכנסתם לסירוגין מעל ומתחת חוטי השתי.

במשנה לעיל (פ"ז מ"ג), המונה את שלושים ותשעה אבות המלאכות מבואר, ששיעור האריגה הנחשבת מלאכה בשבת, הוא אריגת שני חוטי ערב. במשנתנו מבוארת מחלוקת תנאים בשיעור זה:

רבי אליעזר אומר, האורג בשבת שלשה חוטין בתחלה, כלומר, שארג שלושה חוטי ערב ראשונים בתחילת אריגת האריג, וכן האורג פעם אחת - שמוסיף אפילו חוט ערב אחד על האריג באמצע אריגתו, בשוגג חיב חטאת. **וחכמים אומרים, בין האורג בתחלה - בתחילת אריגת האריג, ובין האורג בסוף** - שהוסיף על אריג קיים באמצע אריגתו, שעורו להחשב מלאכה בשבת, הוא באריגת שני חוטין:

משנה ב

במשנה לעיל (פ"ז מ"ג) מבואר, שעשיית שני בתי נירים, נחשבת מלאכה בשבת. לצורך ביאור המשנה נבאר מה הם הבתי נירים. באריגה השתמשו בכלי אריגה שבשני צידיו היו מונחות קורות עץ [עגולות] רחוקות זו מזו, ועליהם היו כרוכים ומתוחים חוטי השתי, ובקורה אחת נעשתה האריגה, ועליה נכרך האריג הארוג. בכדי להשחיל את חוט הערב בין חוטי השתי לסירוגין, היו מועברים מחצית מחוטי השתי לסרוגין ב'בתי נירים' [דהיינו לולאות או טבעות הקבועות בנירים, שהם חוטים כמנין מחצית מחוטי השתי הקשורים בקנה], ומחצית שניה מחוטי השתי ב'בתי נירים' נוספים [הקבועים בנירים אחרים הקשורים בקנה נוסף]. ובעזרת הנירים משכו מחצית מחוטי השתי וכן נוצר מעבר שבו העבירו את חוטי הערב, ואחר כך משכו בעזרת הנירים השניים את המחצית השניה של חוטי השתי, ובמעבר שנוצר שוב העבירו את חוטי הערב, וכן הלאה עד סיום האריגה.

שמות ליום שני

רע"ב

משניות

רע"ב

(ד) המל"ב. את האמר, והמנפלו והנזעו והטווה ממנו, שהן כולן אבות מלאכות, שיעורן כדי שיטוה מאותו האמר חוט ארוך כמלא רוחב הסיט כפול. והסיט הוא כדי הפסק שיש בין אמה לאצבע כל מה שיוכל אדם להרחיבו, וכשיעור הרוחב הזה שמי פעמיים הוא הסיט כפול. ורוחב שצין גדול לאצבע פעם אחת הוא גם כן כמלא רוחב הסיט כפול, מפני שיש בו כפלים כאותו שיש צין אמה לאצבע: האורג שני חוטיין. שיעורן צרוחב הצגד כמלא הסיט, שאף על פי שלא ארגן על פני כל רוחב הצגד חייב: (ה) הצד צפורה. עד שהכניסו למגדל של עץ, ארמאריא"ו זלע"ו, חייב, שזו

הוא ידעמו, אצל אס הכניסו לציט אצטו נאוד צכך: וצבי. נאוד משהכניסו לציט ועל צפניו, אצל אס הכניסו לגינה או לחצר אין זו ידה: וצביברין. קרפיפות המוקפים חומה שמכניסין שם חיות ושמיים שם: כל המחובר צידה. שקשה לתפשו שם, כגון שאינו מגיע לו צשחיה אחת ששוחה לתפשו, והלכה כרצן שמעון בן גמליאל [דמפרש] למלמיהו דרצן: (ו) צבי שנכנס. מאליו לציט ועל אחד צפניו, זו היא ידעמו: נעלו שנים פטורים. דהו להו שנים שעשאוה: לא יבול אחד צנעור. אורמיה הוא לנועלו צנים והרי לכל אחד מלאכה זללאו איהו לא מתעזדה:

ד שיעור המל"ב והמנפ"ן והצובע והטווה, כמלא רחב הסיט כפול. והאורג שני חוטיין, שיעורו כמלא הסיט: ה רבי יהודה אומר, הצד צפור למגדל וצבי לבית, חייב. וחכמים אומרים, צפור למגדל, וצבי לבית ולחצר ולביברין. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל הביברין שוין. זה הפלל, מחסר צידה, פטור, ושאינו מחסר צידה, חייב: ו צבי שנכנס לבית

ונעל אחד בפניו, חייב. נעלו שנים, פטורין. לא יכל אחד לנעל ונעלו שנים, חייבין.

ביאור המשנה

משנה ד

לאחר שהצמר נזו מן הבהמה, יש צורך להכינו לאריגה. במשנה לעיל (ג) נזמו בזה כמה אבות מלאכות, ומשנתנו מבארת את שיעור החיוב בהן: שיעור המל"ב - המכבס את הצמר או את הפשתן וכיוצא בהם בנהר בשבת, והמנפ"ן - המפריד את סיבי הצמר זה מזה בידו להכינו לטווייה, והצובע את הצמר, והטווה חוט מן הצמר, שיעורו כמלא רחב הסיט - הרוחב שיש בין ראש האמה לראש האצבע כשאדם מרחיבם ומרחיקם זה מזה, כפול - פעמיים שיעור זה, שאם ליבן או ניפץ או צבע או טוה חוט באורך כזה, חייב.

דרך החלונות, והצבי יכול לברוח מהגינה והחצר, ואינם נקראים ניצודים כיון שאינם משתמרים שם]. וחכמים חולקים ואומרים, הצד צפור למגדל וצבי אפילו לבית ולחצר ולביברין, שהם מקומות מגודרים בגדלים שונים חייב, והיינו שחכמים סברו כרבי יהודה בדין צידת ציפור, שאין חייבים על צידתה לתוך בית אלא למגדל, וחלקו עליו בדין צידת צבי, שרבי יהודה לא חייב אלא את הצד לתוך בית [משום ששטחו קטן]. וחכמים חייבו אף את הצד לגינה, חצר וביבר, כיון שהם מקומות שמירה לחיות.

במשנה לעיל (מ"ב) נתבאר, שמנין החוטים שיארוג האורג ויתחייב הוא שנים. משנתנו מבארת שיעור רוחב האריגה, שמתחייב על אריגת שני חוטים בה: והאורג שני חוטיין של ערב, שיעורו של רוחב האריגה הוא כמלא הסיט אחד, שאם ארג שני חוטי ערב בשיעור מלא הסיט מרוחב האריג, חייב, אף שלא ארגם לכל רוחב האריג:

רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל הביברין שוין בינם, שיתחייב הצד לתוכם לשיטת חכמים, אלא זה הפלל, הצד לתוך ביבר גדול שהצבי מחסר צידה בתוכו, דהיינו, שכדי לתפוס בו צריך לעשות מעשה צידה נוסף פטור, משום שלא הושלמה צידת הצבי בכניסתו לביבר. והצד לביבר שאינו מחסר צידה דהיינו שיכול לתפוס את הצבי בו ללא מעשה נוסף, חייב כיון שזהו צידתו:

משנה ה

משנתנו מבארת את פרטי איסור צידה בשבת שהוא אחד מל"ט מלאכות האסורות בשבת: רבי יהודה אומר, הצד צפור למגדל דהיינו שעשה תחבולות שהציפור תיכנס לתוך המגדל [והוא מין תיבה מעץ], וסגר בעדה את הדלת כדי שתשתמר שם, וצבי לבית - שרדף אחרי הצבי עד שנכנס לבית ונעל הדלת בפניו, חייב משום מלאכת צד, אפילו שהציפור והצבי אינם בידו. [אבל הצד ציפור לבית, וכן צבי לגינה או לחצר פטור, משום שהציפור יכולה לברוח מן הבית

משנה ו

המשנה מלמדת עוד פרטים בידי צידה: צבי שנכנס מאליו לבית, ונעל אדם אחד בפניו - בעדו, ובכך צדו, חייב. נעלו שנים, פטורין, כיון ששנים העושים יחד מלאכה פטורים, [וכפי שהביריתא המובאת בגמרא (כ): דרשה זאת מהפסוק (ויק"א ד ט) 'בעשותה' שדווקא כשעושה את כולה חייב, ולא כשעושה מקצתה]. לא יבול אחד נעל לברו, ונעלו שנים, חייבין, שבאופן זה כיון שאין אפשרות שהמלאכה תיעשה בידי אדם אחד, אלא בידי שנים, נחשב כל אחד מהם

רע"ב

משניות

רע"ב

ללוד: ונמצא צבי. שהו
לוד כבר שמור בתוכו, כך זה
אף על פי שעמד ראשון אין זה
אלא כשומרו ללודי שהיה לו
מאמנו. והשני פטור האמור
במתימין, פטור ומותר:

ורבי שמעון פוטר: ז יִשָּׁב הָאֶחָד עַל
הַפֶּתַח וְלֹא מִלְאָהוּ, יִשָּׁב הַשְּׁנִי
וּמִלְאָהוּ, הַשְּׁנִי חַיִּב. יִשָּׁב הָרִאשׁוֹן עַל
הַפֶּתַח וּמִלְאָהוּ, וְכֹּא הַשְּׁנִי וְיִשָּׁב בְּצִדוֹ,
אִם עַל פִּי שְׁעָמַד הָרִאשׁוֹן וְהִלֵּךְ לוֹ,

ורבי שמעון פוטר. ואין
הלכה כרבי שמעון: (ז) השני
חייב. שהו לא אומר: הא
למה זה דומה. מאחר
שנוד על ידי ראשון: לנועל
את ביתו לשמרו. ולא

הָרִאשׁוֹן חַיִּב וְהַשְּׁנִי פְטוּר. הָא לְמָה זֶה דוּמָה, לְנוֹעֵל אֶת בֵּיתוֹ לְשִׁמְרוֹ וְנִמְצָא צָבִי
שְׁמוֹר בְּתוֹכוֹ:

ביאור המשנה

השני לשומרו לבדו, הָרִאשׁוֹן חַיִּב לפי שעל ידי
ישיבתו נעשתה מלאכת צידה שלמה, וְאִילוּ הַשְּׁנִי
פְטוּר, שאינו אלא משמר את הצבי שכבר ניצוד על
ידי הראשון.

מבאר המשנה מדוע השני פטור, הָא - מעשה השני
לְמָה זֶה דוּמָה, לְנוֹעֵל אֶת בֵּיתוֹ כְּדִי לְשִׁמְרוֹ וְנִמְצָא
צָבִי שְׁמוֹר בְּתוֹכוֹ, כלומר, כשם שכאשר צבי נמצא
בבית מערב שבת, וישב אדם בבית ומנע ממנו להמלט,
ובשבת הוא חפץ ללכת לדרכו, הרי מותר לו לנועל את
דלת הבית, אפילו שמתוך כך הצבי ניצוד, כיון שהצבי כבר
ניצוד ועומד מערב שבת, ואינו אלא משמר את הניצוד
כבר. כמו כן אף במעשה שבמשנתנו, כיון שהראשון כבר
צד את הצבי, אין השני עושה צידה, אלא משמר את
שכבר ניצוד, ופטור:

כעושה מלאכה שלימה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר גַּם כְּשֵׁאִינו
יְכוּל לַעֲשׂוֹת אֶת הַמְּלָאכָה לְבַדּוֹ, ועושה אותה על ידי
שנים:

משנה ז

צבי שנכנס מאליו לבית, ולאחר מכן יִשָּׁב הָאֶחָד -
אדם אחד עַל הַפֶּתַח כְּדִי לְשׁוֹמְרוֹ שְׁלֹא יֵצֵא, וְלֹא
מִלְאָהוּ, כלומר, הפתח נשאר עדיין פתוח בחלקו והצבי
יכול לצאת משם, ואחריו יִשָּׁב הַשְּׁנִי - אדם שני וּמִלְאָהוּ
באופן שעתה הצבי לא יכול לצאת, הַשְּׁנִי חַיִּב, משום
שהוא השלים את הצידה, כיון שעד שישב, יכל הצבי
להמלט.

יִשָּׁב הָרִאשׁוֹן עַל הַפֶּתַח וּמִלְאָהוּ, כך שאין הצבי
יכול לברוח, וְכֹּא הַשְּׁנִי וְיִשָּׁב בְּצִדוֹ - על ידו, אִם
עַל פִּי שְׁאֵחֵר כִּי עָמַד הָרִאשׁוֹן וְהִלֵּךְ לוֹ, ונותר

ביאור הגמרא

גמרא (שבת קה:)

ביאור הגמרא

לחזור ולקרוע בחול. וקשה, הרי במשנתנו שנינו
שהקרוע בחמתו ועל מתו פטור. מתרצת הגמרא, לֹא
קְשִׁיָּא, הָא - הברייתא נשנתה בְּאֹפֶן שְׁקוּרַע עַל מַת
דִּידִיהָ - שלו, כלומר שהמת הוא קרובו שחייב לקרוע
עליו, ולכן אין קריעה זו
נחשבת קלקול כי אם תיקון,
וחייב על שקרע בשבת, אבל
הָא - משנתנו נשנתה בְּאֹפֶן
שְׁקוּרַע עַל מַת דִּידִיהָ -
שאינו קרובו ואינו חייב
לקרוע עליו, ולפיכך מקלקל
הוא בקריעתו ופטור על
שקרע בשבת.

מקשה הגמרא על התירוך,
וְהָא - והרי הלשון 'מתו'
קְתִיבִי - שנוי גם במשנתנו,
ומשמע שזה מת שלו, שהוא
קרובו, וכיצד אפשר לומר
שמשנתנו עוסקת באופן
שקרע על מת שאינו קרובו.
מתרצת הגמרא באופן אחר,

הַקְּרוּעַ בְּחַמְתּוֹ וְעַל מַתּוֹ וכו'. ורְמִינְהוּ,
הַקְּרוּעַ בְּחַמְתּוֹ וּבְאֵבּוֹ וְעַל מַתּוֹ
חַיִּיב, וְאִם עַל פִּי שְׁמַחֲלֵל אֶת הַשֶּׁבֶת
יֵצֵא יְדֵי קְרִיעָה. לֹא קְשִׁיָּא, הָא בְּמַת
דִּידִיהָ הָא בְּמַת דְּעֵלְמָא, וְהָא מַתּוֹ קְתִיבִי,

רש"י: נראה צעני להכי גרסינן ורמיננהו
הקרוע בחמתו ובאבלו ועל מתו
חייב ואף על פי כו'. ולמאי דגס הקרוע
בחמתו ונאכלו ועל מתו אע"פ כו' לא ידענא מאי
לא ידי הקריעה שייך למימר אבחמתו, ואמאי נקט
בחמתו: יצא ידי הקריעה. שאדם חייב לקרוע
על מתו: הא במת דידיה. צרימא דקמי חייב
צמת ידיה שחייב לקרוע עליו, הלכך קריעה דידיה
לאו קלקול הוא אלא מיקון: והא מתו. נמי קמי
במתימין:

במשנה מביאר דינו של המקלקל בשבת: הקרוע בחמתו
- [בכעס], ועל מתו, וכל המקלקלין פטורין. ופירושו: כל העושים
מלאכה בשבת ובפעולתם אינם מועילים אלא מקלקלים גוון
הקרוע בכעס ועל מתו פטורים מהטאת, והטעם משום שאין זה
מלאכת מחשבת האמורה במשכן.
ועתה מבררת הגמרא דין הקרוע
על מתו:

הַקְּרוּעַ בְּחַמְתּוֹ וְעַל
מַתּוֹ וכו'. מקשה הגמרא,
וְרִמִּינְהוּ - ויש להקשות
דברי המשנה והברייתא אלו
על אלו, ששנינו בברייתא,
הַקְּרוּעַ בְּשַׁבַּת בְּחַמְתּוֹ
- [בכעס], וּבְאֵבּוֹ - מתוך
אבלו, וְכֵן הַקְּרוּעַ עַל מַתּוֹ
בשבת, חַיִּיב. מוסיפה
הברייתא, וְאִם עַל פִּי
שְׁמַחֲלֵל אֶת הַשֶּׁבֶת
בְּקְרִיעָה זו, יֵצֵא יְדֵי חוּבַת
הַקְּרִיעָה שֶׁאִם חַיִּיב לְקְרוּעַ
עַל מַתּוֹ, ואין הוא צריך

שמות ליום שני

ביאור הגמרא

גמרא

ביאור הגמרא

לְעוֹלָם אֲכַנְּהוּ עוֹסְקֵי פְּמַת דִּידִיהּ - שלו, דהיינו קרובו שמוטל עליו לקבור, וּבְהִנְיָהּ - אך הוא מאלו המתים דְּלָאוּ בְּנֵי אֲבִי־לוֹת נִינְהוּ - שאינו מהשבעה קרובים שחייב להתאבל עליהם, ולפיכך אינו חייב לקרוע, ועל כן קריעתו נחשבת קלקול ופטור.

מקשה הגמרא, וְאִי חָכָם הוּא אוֹתוּ הַמַּת, הרי חִיּוּבֵי מִי־חַיִּיב לקרוע עליו, אף אם אינו מן הקרובים שחייב להתאבל עליהם, דְּתַנִּינָא בכרייתא, חָכָם שְׁמַת, הַפֶּל קְרוֹבִיו.

מקשה הגמרא, וְאִי חָכָם הוּא אוֹתוּ הַמַּת, הרי חִיּוּבֵי מִי־חַיִּיב לקרוע עליו, אף אם אינו מן הקרובים שחייב להתאבל עליהם, דְּתַנִּינָא בכרייתא, חָכָם שְׁמַת, הַפֶּל קְרוֹבִיו. קודם שמיימת הגמרא להביא את דברי הברייתא מבררת הגמרא: הַפֶּל קְרוֹבִיו סִפְקָא דְּעֵתָהּ - וכי עולה בדעתך לומר שהכל קרוביו של כל חכם שמת. אָפֵּי אִימָא - אמור כך, הַפֶּל נחשבים בְּקְרוֹבִיו, ולא שקרוביו ממש הם.

רש"י: לְעוֹלָם בַּמַּת דִּידִיהּ. שמוטל עליו לקבור, ומיהו צהנך דלאו בני אצלנות נינהו, שאינן מאותן האמורים צפרשט כהניס (ויקרא כא ג-ז) אציו ואמו זנו וצמו ואמיו ואמתו: ופרבינן וְאִי חָכָם הוּא. זה שמת מיזיו מייחייב נמי לקרוע, וכיון דמייחייב ממקן הוא ואמאי פטור: חוֹלְצִין. יוֹאֵסִים לפניו חלוצי כסף, חלוקו קרוע עד כשמיפו חלוצי ערומה: מוֹבְרִין עֲלֵיו בְּרַחֲבָה. שהיו מוצרין האצלנין ברחבה, סעודה ראשונה שאצל אוכל אינו אוכל משלו ואסור דקאמר ליה רחמנא לימחולא (ימחולא עד פ) 'לחם אנשים לא תאכל' (ויקרא יג): עֲרֻבְנָא שְׂקָלֵי. קודם שיטעף נטלו משכונו: לְסַפֵּר תוֹרָה שְׁנַשְׂרָף. הרואה ספר תורה שנסרק חייב לקרוע, כדלמרינן צמועד קטן (סג). צמגילה שסרק יהויקים דכתיב (יחזקאל לו מד) 'לא פחדו ולא קרעו בגדיהם', אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו, שאין לך ריק בישראל שאין זו תורה ומלוא:

מקשה הגמרא, וְאִי חָכָם הוּא אוֹתוּ הַמַּת, חִיּוּבֵי מִי־חַיִּיב לקרוע עליו, אף אם אינו מן הקרובים שחייב להתאבל עליהם, ואף אם אינו חכם, דְּתַנִּינָא שנינו

בכרייתא, מִפְּנֵי מַה מְתִים בְּנֵיו וּבְנֹתָיו שֶׁל אָדָם בְּשֵׁהוּן קְטָנִים, בְּדִי שְׁלֵעֲתִיד יִבְכֶּה וְיִתְאַבֵּל עַל אָדָם בְּשֵׁר. לפני שסיימה הגמרא להביא את כל דברי הברייתא, תמהה:

וכי בְּדִי שְׁיִבְכֶּה וְיִתְאַבֵּל על אדם כשר בעתיד ממימים את בניו כעת, וכי עֲרֻבְנָא שְׂקָלֵי מִי־נִיָּהּ - היתכן שלוקחים מאדם את משכונו קודם שחטא. מיישבת הגמרא, אָפֵּי כַךְ יֵשׁ לוֹמַר, מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם כשהם קטנים, מִפְּנֵי שְׁבַע עֲרֻבְנָא בְּדִי וְהִתְאַבֵּל עַל אָדָם בְּשֵׁר שמת. הגמרא מסיימת את דברי הברייתא:

שְׂבַע הַבּוֹכָה עַל אָדָם בְּשֵׁר שמת מוֹחֲלִין לֵי עַל בְּעֵינָיו עוֹנֹתָיו, בְּשֵׁבִיל הַבְּבוֹד שְׁעֲשֵׂה לוֹ בְּכִייתוֹ עליו. וקשה אם כן, אם אדם כשר הוא אוֹתוּ הַמַּת שבמשנתנו, מדוע שנינו בה שהקורע על מתו בשבת פטור, והרי כיון שחייב לקרוע עליו נחשבת קריעה זו כתיקון וחייב עליה. מתרצת הגמרא, לֵא אֲרִיכָא - לא הוצרכה משנתנו לשנות את דין הקורע על מתו בשבת שפטור, אלא באופן דְּלָאוּ אָדָם בְּשֵׁר הוּא מת זה, ועל כן אין חייבים לקרוע עליו, והקורע עליו בשבת, מקלקל הוא ופטור.

מקשה הגמרא, וְאִי דְּקָאֵי - ואם מדובר במשנתנו שעומד הקורע בְּשֵׁעֲת יִצִּיאַת נְשָׁמָה, הרי חִיּוּבֵי מִי־חַיִּיב לקרוע, אף כשהמת אינו קרובו שחייב להתאבל עליו ואינו חכם או אפילו אדם כשר, דְּתַנִּינָא שנינו בכרייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אָמַר, הָעוֹמֵד עַל הַמַּת בְּשֵׁעֲת יִצִּיאַת נְשָׁמָה חַיִּיב לְקַרְוֵי, שהרי הָא - זה האדם מישראל שיצאה נשמתו לְמָה זֶה דוֹמָה, לְסַפֵּר תוֹרָה שְׁנַשְׂרָף, שהרי יש בו תורה ומצוות, וכשם שהרואה ספר תורה שנשרף חייב לקרוע, כך הרואה אדם מישראל בשעת

ביאור הגמרא

גמרא

ביאור הגמרא

הוא המקרא המלמד זאת, שנאמר בפסוק (מלהים פס א) **וְיָהִי בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם** וְיָהִי בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַאָרֶץ, ותיבת 'בך' משמעה בקרבך, כלומר, הפסוק מזמיר שלא יהיה בתוך גופך אל זר, ואיזהו אל זר שיש בתוך גופו של אדם, הווי אומר זה יצר הרע, ואומר הפסוק שאם יהיה בך אל זר, שתשמע ליצר הרע לעבור עבירה קלה, לבסוף תשתחוה לאל נכר ותחטא בעבודה זרה.

מתרצת הגמרא, **לֹא צְרִיכָא** - לא הוצרכנו לשנות דין זה אלא באופן דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה - שעושה כן כדי להטיל אימה על אנשי ביתו שיזהרו בתורה ובמצוות, אך על פי האמת אינו כועס, כי אם מראה עצמו ככועס.

הגמרא מביאה אמוראים שנהגו כך בכדי להטיל אימה:

פי הא - כמו זה המעשה, **הרב יהודה שפירא מצבייתא** - תלש חוטים דקים היוצאים משפת הבגד, כדי להראות לאנשי ביתו שהוא כועס, ויפחדו ממנו, וכן **רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי** - שבר כלים שבורים כדי לדמות עצמו ככועס, וכן **רב ששת רמי דה לאמתיה מוניני ארישא** - שפך ציר של דגים קטנים על ראש שפחתו כדי לדמות עצמו ככועס, וכן **רבי**

הוא המקרא המלמד זאת, שנאמר בפסוק (מלהים פס א) **וְיָהִי בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם** וְיָהִי בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַאָרֶץ, ותיבת 'בך' משמעה בקרבך, כלומר, הפסוק מזמיר שלא יהיה בתוך גופך אל זר, ואיזהו אל זר שיש בתוך גופו של אדם, הווי אומר זה יצר הרע, ואומר הפסוק שאם יהיה בך אל זר, שתשמע ליצר הרע לעבור עבירה קלה, לבסוף תשתחוה לאל נכר ותחטא בעבודה זרה.

מתרצת הגמרא, **לֹא צְרִיכָא** - לא הוצרכנו לשנות דין זה אלא באופן דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה - שעושה כן כדי להטיל אימה על אנשי ביתו שיזהרו בתורה ובמצוות, אך על פי האמת אינו כועס, כי אם מראה עצמו ככועס.

הגמרא מביאה אמוראים שנהגו כך בכדי להטיל אימה:

פי הא - כמו זה המעשה, **הרב יהודה שפירא מצבייתא** - תלש חוטים דקים היוצאים משפת הבגד, כדי להראות לאנשי ביתו שהוא כועס, ויפחדו ממנו, וכן **רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי** - שבר כלים שבורים כדי לדמות עצמו ככועס, וכן **רב ששת רמי דה לאמתיה מוניני ארישא** - שפך ציר של דגים קטנים על ראש שפחתו כדי לדמות עצמו ככועס, וכן **רבי**

רש"י: מי שרי והא תניא כו'. אלמא לכו מתקן הוא שמלמד ומנגיל את ילכו ללא עליו: כך. משמע נקרבך, שאם היה כך תשמחו ללא נכר לנסוף: שפירא מצבייתא. מן הנגד צמתו, להראותם שהוא כועס ויגורו מלפניו: מוניני. זר של דגים קטנים: נכתמא. כיסוי הכד:

אבא תבר נכתמא - שבר כיסוי כד כדי לדמות עצמו ככועס:

יצאת נשמתו חייב לקרוע. וכיון שחייב לקרוע נחשבת קריעה זו כתיקון וחייב עליה בשבת ומדוע שנתה המשנה שפטור. מתרצת הגמרא, **לֹא צְרִיכָא** - לא הוצרכה משנתנו לשנות את דין הקרוע על מנתו בשבת שפטור, אלא באופן דלא קאי - שאינו עומד בשעת יציאת נשמה, ואף אינו קרובו או חכם או אדם כשר, ולכך אינו חייב לקרוע, ואם קרע מקלקל הוא ופטור.

הגמרא דנה הכינז מותר לאדם לקרוע בגדים בחמתו:

הקורע בחמתו וכו'. מקשה הגמרא, **וכהאי גוונא** - ובאופן כזה, שקורע בגדיו בחמתו בכדי לשכך את יצרו, מי שרי - וכי מותר הדבר, **והתניא** - והלא שנינו בכרייתא, **רבי שמעון בן אפינדור אומר משום רבי יוחנן בן נורי, המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר פליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו, היא בעיניה פועל עבודה זרה, שפך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד, אמר רבי אבין, מאי קראה, לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר, איזהו אל זר שיש בגופו של אדם, הווי אומר זה יצר הרע. לא צריכא, דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה, כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא, רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי, רב ששת רמי לה לאמתיה מוניני ארישא, רבי אבא תבר נכתמא:**

הגמרא דנה הכינז מותר לאדם לקרוע בגדים בחמתו:

הקורע בחמתו וכו'. מקשה הגמרא, **וכהאי גוונא** - ובאופן כזה, שקורע בגדיו בחמתו בכדי לשכך את יצרו, מי שרי - וכי מותר הדבר, **והתניא** - והלא שנינו בכרייתא, **רבי שמעון בן אפינדור אומר משום רבי יוחנן בן נורי, המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר פליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו, היא בעיניה פועל עבודה זרה, משום שפך היא אומנתו של יצר הרע שחפץ להחטיאו לאדם, היום אומר לו עשה כך - עבירה קלה פלונית, כגון לקרוע בגדיו בחמתו שיש בו איסור 'כל תשחית', ועושה, וקמחר אומר לו עשה כך - עבירה חמורה ממנה, ועושה, עד**

שאומר לו לבסוף עבוד עבודה זרה, והולך ועובד, ואמר רבי אבין לבאר ברייתא זו, מאי קראה - מה

ביאור הזוהר

זוהר

ביאור הזוהר

בוכה ובאים הדינים לשרות בעולם, טוב לאדם זה שלא היה נברא בעולם, ואשריהם ישראל שנשמרו במצרים מביאת נדה וגויה ומהריגת עובר, שאף על פי שנגזר עליהם להרוג את כל הבן הילוד, בכל זאת לא מנעו ישראל עצמם מלעסוק בפרייה ורבייה, והקב"ה קיבל נדבת המשכן 'מראות הצבואות' מהגנשים (שמות נח ט), בזכות ששמרו על טומאת נדה, והקב"ה חתם שמו על בני ישראל שלא נכשלו במצרים, חוץ מאחת שפרסמה הפסוק, ובני ישראל יצאו ממצרים באותה מדרגה שירדו אליה.

במאמר דלעיל (יוס נאשון) מבואר שהפוגם בכריתו נקרא משקר בהקב"ה, והקב"ה מקנא וכועס על עון זה, ועל כך

בראשית המאמר נתבאר שבניו סיסרא כשביטלו עם ישראל מצות פריעה, ופגמו בכך אות ברית קודש, כעס הקב"ה עליהם, ונאמר עליהם באותו זמן ששכחו את שם ה' ומסרם ה' ביד סיסרא, עד שבאה דבורה והחזירה עמרה ליושנה שיקימו מצות פריעה כדן, או הצילים הקדוש ברוך הוא מיד סיסרא. ובהמשך נתבאר העון השלישי שמרחיק את השכינה, שהוא הריגת עובר במעני אמו, שהעושה כן עושה שלש רעות, כי לפעמים נמצא אדם שהרג את חבירו, אבל כמה גדולה רעת האדם שהורג את בניו, ולכך רעתו רבה שהורג בניו וסותר את הבנין והציוור שעשה הקב"ה [שצר צורה בתוך צורה], ודחה את השכינה מן העולם, ולכך נענש בדבר, הרב ורעב, העולם מתמוטט מעט מעט, השכינה

שמות ליום שני

ביאור הזוהר

זוהר (ח"ב ג:ד-ה)

ביאור הזוהר

רבי יוסי פתח ואמר לפרש את הפסוק וַיִּשְׁפָּחוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיָּגוּ (שמואל א' י"ט ט), שאמר שמואל לעם ישראל בתוכחתו שכן היה בימי סיסרא, ששכחו בני ישראל את ה', ולכן נתנם בידי סיסרא, וכשחזרו בתשובה הושיעם מידו על ידי דבורה הנביאה וברק בן אבינועם, ומפרש מאי - למה הכוונה וַיִּשְׁפָּחוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם, כלומר לאיזה חטא הכוונה. ומבאר, דְּדָחוּ מוֹנִיָּהוּ בְּרִית קַיִמָּא קַדִּישָׁא - שביטלו מעצמם את אות ברית קודש, משום שְׁהוּוּ גְזֵרִין וְלֹא פְרָעִין - שהיו מלים ולא פורעים, ומל ולא פרע כאילו לא מל (שפת קול), ולכן נאמר ששכחו את ה', ומכאן מביא ראייה לנתבאר לעיל (יוס דלפון), שהפוגם בריתו פורק ממנו עול מלכות שמים, וגם ראייה שהקב"ה הענישם וקינא על כך ומסרם ביד סיסרא, עַד דְּאִתָּת [-שבאה] דְּבוּרָה הנביאה וַנְּדִיבַת בְּהַאי - ונדבה ליבה ללמד לְכָל יִשְׂרָאֵל לפרוע את המילה, כְּמָה דְּכְתִיב בשירת דבורה (שופטים ה' ז) בְּפָרוּעַ פְּרָעוֹת בִּישְׂרָאֵל - כשקיימו ישראל מצות פריעה, בְּהַתְּנָדָב עִם על מצוה זו [על ידי דבורה] בְּרַבּוּ יְהוָה' על הישועה שעשה להם שהצילם מיד סיסרא.

כעת חזר לפרש את העון השלישי שדחה רגלי שכניה: ג. מאן דְּקָטִיל בְּנוֹי - מי שהורג את בניו, דהיינו

הוא עוֹבְרָא דְּמַתְּעַבְרָא אִתְּתִיָּה וַגְרִים לְקַטְלָא לִיה בְּמַעְהָא, וְאִתְּתִיר בְּנִינָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיָּה הוּא וְאוּמְנוּתָא דִּילִיָּה, אִית מֵאן דְּקָטִיל בְּרַנְשׁ, וְהַאי קָטִיל בְּנוֹי, תְּלַתָּא בִישׁוּן עֵבִיד דְּכָל עֲלָמָא לֹא יָכִיל לְמַסְבֵּל, וְעַל דָּא עֲלָמָא מִתְּמוּגְגָא זְעִיר זְעִיר, וְלֹא יָדִיעַ, וְקוּדְשָׁא בְּרִיָּה הוּא אִסְתְּלִיק מֵעֲלָמָא, וְחֲרַבָּא וְכַפְנָא וּמוֹתְנָא אֲתִינִין עַל עֲלָמָא.

וְאֲלִין אִינוּן, קָטִיל בְּנוֹי, סְתִיר בְּנִינָא דְּמִלְכָּא, דְּחִי שְׂכִינְתָּא דְּאֲזֵלָא וּמְשַׁטָּא בְּעֲלָמָא וְלֹא אֲשַׁכַּח נִיחָא, וְעַל (דא) אֲלִין רוּחָא (ס"א רוחין) דְּקוּדְשָׁא (עביד) בְּכִיָּה, וְעֲלָמָא אֲתִדָּן בְּכָל הַגִּי דִּינִין, וְוִי לְהֵהוּא בְּרַנְשׁ וְוִי לִיָּה, טַב לִיָּה דְּלֹא יִתְבַּרִי בְּעֲלָמָא.

זַכְּאִין אִינוּן יִשְׂרָאֵל, דְּאָף עַל גַּב דְּהוּוּ בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא, מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר, וּמְקַטְוֵל זֶרְעָא, וְאֲשַׁתְּדֵלוּ בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה.

הוא עוֹבְרָא דְּמַתְּעַבְרָא אִתְּתִיָּה וַגְרִים לְקַטְלָא לִיָּה בְּמַעְהָא - את העובר שמעוברת אשתו וגרם להרגו במעיה, דְּסְתִיר בְּנִינָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיָּה הוּא וְאוּמְנוּתָא דִּילִיָּה - שסותר את בנינו ואומנותו של הקב"ה שצר צורה בתוך צורה. ומבאר חומרת עווננו, כי אִית מֵאן דְּקָטִיל בְּרַנְשׁ - יש מי שהורג אדם וגדול עווננו, אבל וְהַאי - אדם זה רעתו רבה יותר מפני שקָטִיל בְּנוֹי - שהורג את בניו, תְּלַתָּא בִישׁוּן עֵבִיד דְּכָל עֲלָמָא לֹא יָכִיל לְמַסְבֵּל - שלשה רעות עשה שאין כל העולם יכולים לסבלם [כמו שמפרש בהמשך], וְעַל דָּא -

אתִּדָּן בְּכָל הַגִּי דִּינִין - והעולם נידון בכל אותם הדינים [שנתבארין], וְוִי לְהֵהוּא בְּרַנְשׁ וְוִי לִיָּה - אוי לאותו אדם שחטא בהם, אוי לו, טַב לִיָּה דְּלֹא יִתְבַּרִי בְּעֲלָמָא - טוב לו שלא היה נברא בעולם.

זַכְּאִין אִינוּן [-אשריהם] יִשְׂרָאֵל, דְּאָף עַל גַּב דְּהוּוּ בְּגֻלוּתָא [-שהיו בגלות] דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

ובשביל עבירה זו עֲלָמָא מִתְּמוּגְגָא זְעִיר זְעִיר וְלֹא יָדִיעַ - העולם מתמוטט מעט מעט ואין יודעים למה הוא מתמוטט [מפני שאין מי שיודע בכך שהרג את בנו במעיי אמו], וְקוּדְשָׁא בְּרִיָּה הוּא אִסְתְּלִיק מֵעֲלָמָא [-מסתלק מהעולם], וְחֲרַבָּא וְכַפְנָא וּמוֹתְנָא אֲתִינִין עַל עֲלָמָא - וחרב [-מלחמה], רעב ודבר [-מגיפה] באים לעולם.

וְאֲלִין אִינוּן - ואלו הן השלש רעות שעשה אדם זה: א. קָטִיל בְּנוֹי - הרג את בניו. ב. סְתִיר בְּנִינָא דְּמִלְכָּא - סתר את הבנין שבנה המלך הקב"ה. ג. דְּחִי שְׂכִינְתָּא דְּאֲזֵלָא וּמְשַׁטָּא בְּעֲלָמָא וְלֹא אֲשַׁכַּח נִיחָא - דחה את השכינה שהולכת ומשוטטת בעולם ואינה מוצאת מנוח.

[כנגד שלשה רעות אלו נענשים בשלשה דברים. א. כיון שהרג את העובר נענש כנגדו בחרב. ב. כיון שסתר את בנינו של הקב"ה נענש שהעולם מתמוטט. ג. וכיון שנשמת הולד אין לה מנוחה ומשוטטת בעולם [כיון שלא זכתה להבנות בגוף] נענש שהקב"ה מסתיר פניו מהעולם], וְעַל (דא) אֲלִין - ועל שלש עבירות אלו, בעילת נדה וגויה והריגת עובר [או הקב"ה ורחיית השכינה] רוחָא (ס"א רוחין) דְּקוּדְשָׁא (עביד) - רוח הקודש שהיא השכינה בְּכִיָּה [-בוכה], וְעֲלָמָא

אתִּדָּן בְּכָל הַגִּי דִּינִין - והעולם נידון בכל אותם הדינים [שנתבארין], וְוִי לְהֵהוּא בְּרַנְשׁ וְוִי לִיָּה - אוי לאותו אדם שחטא בהם, אוי לו, טַב לִיָּה דְּלֹא יִתְבַּרִי בְּעֲלָמָא - טוב לו שלא היה נברא בעולם.

זַכְּאִין אִינוּן [-אשריהם] יִשְׂרָאֵל, דְּאָף עַל גַּב דְּהוּוּ בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

בְּגֻלוּתָא דְּמַצְרַיִם, אִסְתְּמְרוּ מִכָּל הַגִּי תְּלַתָּא - נשמרו שלא לחטא בכל שלשה אלו, דהיינו שנסמרו מְנַדָּה, וּמִבַּת אֶל נְכַר [-גויה], וּמְקַטְוֵל וְזֶרְעָא - ומהריגת עובר, ולא עוד אלא וְאֲשַׁתְּדֵלוּ [-עסקון] בְּפִרְהִסְיָא בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה [-שעשו פעולות להרבות

ביאור הזוהר

זוהר

ביאור הזוהר

ילדים], דאף על גב דגזרה אתגזרת [נגזרה] עליהם 'כל הין הילוד היאורה תשליכוהו' (שמות א כג), וכיון שממילא יהרגו את הילדים, היה עליהם למנוע את כל הצער על ידי הריגת העובר, ואף על פי כן לא

אשתכח ביניהון מאן דקמייל עופרא במעהא דאתתא - לא נמצא ביניהם מי שיהרוג עובר במעי אשה, כל שפן לבתר [-לאחר שנולדו] שלא הרגום, ובזכותא דא נפקו - ובזכות זו יצאו ישראל מן גלותא [-הגלות].

וכן נשמרו מגדה, כמו דתני [-שלמד] רבי היא ברבייתא, מאי דכתיב - מה כוונת הפסוק שנאמר (שם) 'וינעש את הפיור נחשת ואת פנו נחשת במראות הצובאות' [-שהכיר נעשה מתרומת נשות ישראל, שהביאו מראות נחושת שהיתה דמותן משתקפת בהן, ותרמו אותן לנדבת המשכן, ומזה נעשה הכיור], מפני מה זכו נשין להאי, בגין דאסתמרו בגלותא - משום ששמרו עצמן מטומאת נדה בגלות דמצרים, דלבתר דאתדכיין - שאחר שנטהרו מטומאתן, היו אתיין - היו באות לבעליהן שהיו מעונים מעבודת פך, והיו מתקשטין ומסתכלין במראה בפעליהון [-חד עם בעליהן]. ומעוררין לון

- ובה היו מעוררים את רצונם לעסוק בפרייה ורבייה. וכך נתרבו צבאות ה', ובשכר זה זכו שהכיר נעשה מהמראות הצובאות.

וכן נשמרו מבת אל נכר, דכתיב (שם יב מה) 'יצאו כל צבאות יהוה וגו' מארץ מצרים, הרי שכל אותם שיצאו היו מצבאות ה' בלי שנתערבו בהם זרע פסול מגוי או גויה, וכתיב - וכן נאמר בפסוק (פסלים קכג ד) 'שבטי יה עדות לישראל', שהקב"ה חתם את שם

דאף על גב דגזרה אתגזרת 'כל הין הילוד היאורה תשליכוהו' (שמות א כג), לא אשתכח ביניהון מאן דקטיל עופרא במעהא דאתתא, כל שפן לבתר, ובזכותא דא נפקו ישראל מן גלותא.

מגדה, דתני רבי היא מאי דכתיב (שם) 'וינעש את הפיור נחשת ואת פנו נחשת במראות הצובאות', מפני מה זכו נשין להאי, בגין דאסתמרו בגלייתא דמצרים, דלבתר דאתדכיין הוו אתיין מתקשטין ומסתכלין במראה בפעליהון, ומעוררין לון בפרייה ורבייה.

מבת אל נכר, דכתיב (שם יב מה) 'יצאו כל צבאות יהוה וגו', וכתיב (פסלים קכג ד) 'שבטי יה עדות לישראל', עדות לישראל ודאי, ואלה שמות בני ישראל' (שמות א א), 'שבטי בני ישראל' (ממדנר לו א), 'דבר אל בני ישראל' (שמות יד ג), ואי תימא והא כתיב (ויקרא כד י) 'והוא בן איש מצרי', הא ודאי חד הנה ופרסמו קרא, דכתיב 'והוא בן איש מצרי וגו' ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן'.

פרייה ורבייה, דכתיב (שמות א י) 'ובני ישראל פרו וישרצו וירבו וגו', ומכל הגי אסתמרו ישראל, בני ישראל עאלו, בני ישראל נפקו, הדא הוא דכתיב 'ואלה שמות בני ישראל וגו'.

שומכל הגי אסתמרו - מכל שלש עבירות אלו נדה, גויה והריגת עובר, נשמרו ישראל, וזכו שבני ישראל קדושים וטהורים עאלו [-נכנסו] השבעים נפש למצרים, ובאותה מדריגה היו, שנקראו בני ישראל, נפקו [-כשיצאו] שישים ריבוא ממצרים, הדא הוא דכתיב - זה שאמר הפסוק 'ואלה שמות בני ישראל הפאים מצרימה' וגו' שהם אותם שיצאו דהיינו באותה מדריגה שראויים להקרא בני ישראל.

יה' על בני ישראל, כמו שנאמר (ממדנר לו א, ועוד) 'הראובני' 'השמעוני' (שם פסוק יד, ועוד) שנוסף שם 'יה' על שם השבטים, שזוהו 'עדות לישראל' ודאי שכולם זרע כשר בלי פסול, וכן נראה גם בשאר פסוקים, 'ואלה שמות בני ישראל' (שמות א א), 'שבטי בני ישראל' (ממדנר לו א), 'דבר אל בני ישראל' (שמות יד ג), הרי שתמיד קורא להם הקב"ה 'בני ישראל' שלא נתערב בהם זרע פסול, מפני שבני ישראל גדרו עצמם במצרים, ואי תימא - ואם תאמר ותקשה והא כתיב - והרי נאמר (ויקרא כד י) 'והוא בן איש מצרי', מוכח שכן היה ביניהם שנכשלו במצרים, אינו כן, אלא הא ודאי חד הנה - רק אחת היתה שנכשלה [באונס], ופרסמו קרא [-הפסוק], דכתיב (שם פסוק יג) 'והוא בן איש מצרי וגו' [הרי שהוא היחיד שהיה בן איש מצרי], ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן' [-שמתוך שהיתה מדברת ושואלת בשלום כולם נכשלה, ולכן נקראת שלומיית בת דבר"ן].

וכן לא נמנו בני ישראל עצמם במצרים ממצות פרייה ורבייה אפילו שנגזר עליהם להמית כל הבן הילוד, דכתיב (שמות א י) 'ובני ישראל פרו וישרצו וירבו וגו', ולא המיתו עובר במעי אימו להנצל מצער הגזירה שישליכוהו היאורה, הרי שומכל הגי אסתמרו - מכל שלש עבירות אלו נדה, גויה והריגת עובר, נשמרו ישראל, וזכו שבני ישראל קדושים וטהורים עאלו [-נכנסו] השבעים נפש למצרים, ובאותה מדריגה היו, שנקראו בני ישראל, נפקו [-כשיצאו] שישים ריבוא ממצרים, הדא הוא דכתיב - זה שאמר הפסוק 'ואלה שמות בני ישראל הפאים מצרימה' וגו' שהם אותם שיצאו דהיינו באותה מדריגה שראויים להקרא בני ישראל.

הלכה

מבוא

לעיל נתבאר שאחת ממדותיו של הקב"ה היא 'מעביר ראשון ראשון', וכלומר שהקדוש ברוך הוא נוטל עוון ראשון ומעבירו, ושוב העוון הבא אחריו אף הוא נעשה ראשון והקב"ה נוטלו ומעבירו וכן הלאה כל העונות. מדה זה היא בכלל מדת 'ורב חסד' שנאמרה ב"ג מדות של רחמים, והיינו שהקדוש ברוך הוא מטה את המשפט כלפי חסד.

אמנם לא בכל אופן נאמרה מדה זו, אלא רק בבינונים שיש להם מחצה זכויות ומחצה עונות, אבל מי שרובו עונות לא נאמרה בו מדה זו, והרי הוא נענש על כל עונותיו. ואף הבינונים לא נאמרה בהם מדה זו אלא כשאין בכלל עונותיהם מצוות עשה דאורייתא שלא קיימוה מעולם כגון הנחת תפילין וקריאת שמע וברכת המזון אחר האכילה.

אף החוטאים שרוב מעשיהם עונות, יש להם חלק לעולם הבא לאחר שיתנו את הדין על חטאיהם, וכך שנינו במסכת סנהדרין (ז). 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא'. אמנם יש כאלו שיצאו מכלל זה ואין להם חלק לעולם הבא, וכפי שיתבאר.

מדת מעביר ראשון ראשון לא נאמרה במי שלא הניח תפילין מעולם, וכן במי שרובו עונות, ומכל מקום יש להם חלק לעולם הבא

א הבינונים שעליהם נאמרה מדת 'מעביר ראשון ראשון' וכלומר, שהקב"ה מוחל להם על העוון הראשון וגם על זה שאחריו לפי שאף הוא נעשה

מבוארת

ראשון אחרי שהעוון הקודם לו נמחל וכן הלאה, אם היה בכלל מחצה עונות שלחן העוון שלא הניח תפילין מעולם, [או שבטל אחת משאר מצוות עשה מן התורה] אין הקדוש ברוך הוא נוהג עם החוטא במידת 'מעביר ראשון ראשון', אלא דנין אותו כפי חטאו, ומכל מקום יש לו חלק לעולם הבא, וכן כל הרשעים שעונותיהן מרבים על זכויותיהם ולפיכך אין הם נידונים במידת 'מעביר ראשון ראשון', דנין אותן כפי חטאיהם, ומכל מקום יש להם חלק לעולם הבא, לפי שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אף על פי שחטאו, שנאמר (ישעיה ס

א) וְעַמְּךָ בְּלֹם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֲרָץ, אֲרָץ זו נאמרה כמשל ואין הכוונה לעולם הזה, אלא כלומר ארץ החיים והוא העולם הבא. וכן חסידי אומות העולם המאמינים בבורא העולם ומקיימים שבע מצוות בני נח יש להם חלק לעולם הבא:

א. רמב"ם פרק ג הלכה ה. ב. שם הלכה ו. ב ואלו הם שאין להם חלק לעולם הבא

הם נכרתין ואובדים מן העולם הזה והעולם הבא ונדונין על גודל רשעם וחסאתם לעולם ולעולמי עולמים ואפילו גיהנום כלה והם אינם כלים, המינין, והאפיקורוסין, והכופרים בתורה, והכופרים בתחיית המתים, ובביאת הגואל, ומחטיאי הרבים, והפורשין מדרכי צבור, והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא פיהוקים, ומטיילי אימה על הצבור שלא לשם שמים, ושופכי דמים, ובעלי לשון הרע, והמושף ערלתו:

הלכות תשובה

א הבינונים, אם היה בכלל מחצה עונות שלחן שלא הניח תפילין מעולם, דנין אותו כפי חטאו ויש לו חלק לעולם הבא, וכן כל הרשעים שעונותיהן מרבים, דנין אותן כפי חטאיהם ויש להם חלק לעולם הבא, שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אף על פי שחטאו, שנאמר (ישעיה ס כא) וְעַמְּךָ בְּלֹם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֲרָץ, אֲרָץ זו משל. כלומר ארץ החיים והוא העולם הבא. וכן חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא:

ב ואלו הם שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדים ונדונין על גודל רשעם וחסאתם לעולם ולעולמי עולמים, המינין, והאפיקורוסין, והכופרים בתורה, והכופרים בתחיית המתים, ובביאת הגואל, והמשומדין, ומחטיאי הרבים, והפורשין מדרכי צבור, והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא פיהוקים, והמוסרים, ומטיילי אימה על הצבור שלא לשם שמים, ושופכי דמים, ובעלי לשון הרע, והמושף ערלתו:

א. רמב"ם פרק ג הלכה ה. ב. שם הלכה ו.

בו יבואר שיש לאדם להיזהר ממהשבת טומאה, והחושב במחשבת טומאה בשעת הזיווג יוליד בן ממזר או רשע. ויבואר עוד גנות המחלוקת, שאין שלום יוצא מתוך מריבה, והמסייע במחלוקת הקב"ה מאבד זכרו, והיא גורמת שיבואו רעות לעולם, ויש לבקש תמיד לשלום ירושלים, ובזכות השלום יבוא הגואל.

א. יזהר מאד פִּיִּיְהָר וּלְנִקּוּת אֶת רַעֲיוֹנָיו וְשִׁלֵּא יִהְיֶה בְּמַחֲשַׁבַת טוֹמְאָה בַּיּוֹם, לפי שהמהרהר בכך עלול הוא וגם יתכן ש**יבא יָדֵי טוֹמְאָת קָרִי** בשנתו **בַּלַּיְתָה** (ענינה זכ"ה:). **וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּשִׁרְוֹתָהּ הָאֲדָרִים** שהרהורים רעים של מחשבות טומאה **בָּאִים עַל לִבּוֹ** ורוצה להסירם, **יִתְעַפֵּק בְּדַבְרֵי תוֹרָה** ומתוך כך **יַעֲבְרוּ מִמֶּנּוּ** אותם ההרהורים (וזהר מ"ג ק"א):

ב. לֵאמֹר תִּשְׁמַע דָּף אֲשֶׁרֶה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' (דברים טו כ"ב), פירוש הציווי הוא **שִׁלֵּא יוֹדֵיד בֶּן מִמְזַר אוֹ רָשָׁע, כִּי אֶפְלֹו** שיהיה הבן נולד **מֵאֲשֶׁתוֹ, יִהְיֶה נֹחֵשׁב בֶּן זֶה לַמִּמְזַר עַל יְדֵי הַהִרְהוּר** במחשבות טומאה **בַּשְּׂעֵת הַזּוֹזוּג,** והבנים שנולדים מזווג כזה הן הן **פְּרִיצֵי הַדּוֹר** - שהם אלו שפורצים את הגדרות שגודרים החכמים. וגם **יִזְהַר אִדָם מְעוֹן הַמַּחְלֻקָּת,** שעל ידי עון זה **יָבֵא לְפָגוּם בְּמִדַּת הַיְסוּד שֶׁהוּא** נקרא בדברי חז"ל (ענין קנ"ג. וזהר מ"ג קט"ו):
בשם **שְׁלֹוֹם** (שפמי סנן דברים ט"ז):

ג. כִּי יִהְיֶה רִיב בֵּין אַנְשִׁים, וְנִגְשׂוּ אֶל הַמִּשְׁפָּט וְגו' (דברים כ"ה ב'), **דַּרְשׁוּ חֲז"ל שֶׁאֵין שְׁלֹוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ מְרִיבָה** כפי שנראה מהכתוב שמהמריבה ניגשו האנשים למשפט ולא לשלום, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (בנלשית י"ג ז) **'וַיְהִי רִיב בֵּין רוֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רוֹעֵי מִקְנֵה לֹוֹט'** וגו', ובהמשך נאמר (ס"ג פסוקים ט"ו) **'וַיֵּאמֶר אַבְרָם אֶל לֹוֹט וְגו' הִפְרָד נָא מֵעָלַי וְגו', מִי גָרַם לָלוֹט לִלְכַת לַסְדוֹם וּלְפָרוֹשׁ מִן הַצְּדִיק וְשֵׁלָא לַעֲשׂוֹת בֵּינֵיהֶם שְׁלוֹם,** הוֹי אוֹמֵר זֶה מְרִיבָה שֶׁהִיָּתָה בֵּינֵיהֶם

(ספרי כ"י תל"א רפ"ו)

ד. בָּא וּרְאֵה כְּמָה רַעוֹת גֹּרָם עוֹן הַמַּחְלֻקָּת, שִׁכָּל אָדָם הַעוֹזֵר וּמְסִיעֵה בְּלִיבּוֹ וְהַגְדֵּלֵת אֵשׁ הַמַּחְלֻקָּת, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאֹד זָכָר - שבניו מתים. וראיה לדבר, **שֶׁהָיָה בְּמַחְלֻקַּת קְרַח עִם מֹשֶׁה רַבִּינוּ אֶפְלוֹ תֵינּוּקוֹת בְּנֵי יוֹמָן** שנרפו ונבָּלְעוּ בעון אבותיהם, שנאמר (במדבר ט"ו מ, ג) **'וַדַּתָּן וְאַבְרָם יָצְאוּ נֹצְבִים וְגו' וְנִשְׁיָהּ וּבְנֵיהֶם וְטָפְסָם, וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שָׂאלָה וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וְגו'** (במדבר י"ז ד, ממומל קל"א):
ה. מַחְלֻקַּת הִיא רַאשֵׁי תֵיבּוֹת שֶׁל מִכָּה חֲרוֹן לָקוּי קָלְלָה תוֹעֵבָה (ס"ג י"ג), כלומר, כל הדברים הללו נגרמים על ידי מחלוקת:

ו. אוֹמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, אוֹמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׂרָאֵל אֲתֵם גְּרַמְתֶּם עָלֵינוּ רַעִים וְהַחֲרִיב אֶת בֵּית ה' - בית המקדש וְהַחֲרִיב אֶת בְּנֵי מִאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵלּוֹ וְהַתְּפַלּוּ לְשֵׁלֹוֹם וְתִהְיֶה יְרוּשָׁלַיִם בְּנוּיָה כְּבַחְתִּילָה, וְאֲנִי מוֹחֵל לָכֶם עַל מַעֲשֵׂיכֶם הָרָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכ"ו ז) **'שִׁאֲלוּ שְׁלֹוֹם יְרוּשָׁלַיִם'** (מסכת ד"ק א"ז ה"ג), וְכַעֲנִין הַנֶּאֱמַר בִּירְמִיָּה (נ"ט ז) **'וַדַּרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר וְגו' וְהַתְּפַלּוּ כַּעֲדָה אֶל ה', כִּי בְשִׁלּוֹמָהּ יִהְיֶה לָכֶם שְׁלוֹם'**:

ז. לֵאמֹר נְחֻרְבַּת הַבַּיִת מִקְדַּשׁ הַשְּׁנַי אֲלֵא בְּשִׁבִיל שְׁנֵאת חָנָם שֶׁהִיָּתָה בִּישְׂרָאֵל (יומל ט"ו), וְכַשִּׁיְהִיּוּ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹם זֶה עִם זֶה הוּא תִקּוֹן לְמִדַּת הַיְסוּד אֲשֶׁר הִיא מִדַּת הַשְׁלֹוֹם, כַּאֲמוֹר אֲצֵל פִּנְחָס שֶׁבַעֲשָׂה שְׁקִינָא עַל עוֹן זִמְרֵי תִקּוֹן אֶת מִדַּת הַיְסוּד, וְאִמֵר הַקַּב"ה (במדבר כ"ה ז) 'הֲנִי נָתַן לֹו אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם, וּבִזְכוּת תִּקּוֹן זֶה יָבֵא הַגּוֹאֵל בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ אִמֵּן'

הוספות חדשות

פניני אור החיים (שמות א יב-יג)

יִרְמֹז וְכֵן יִפְרָץ, שְׁהִיָּה נִפְרָץ מִמְנוּה' חֵלֶק הָרַע
 שְׁהִיָּה דְבוּק בּוֹ^ט, וְהוּא הַצְרוּף אֲשֶׁר צָרַף ה'
 אוֹתָם בְּכוּר הַבְּרִזָּל בְּמִצְרַיִם:
 וּכְפִי פֶשֶׁט הַכְּתוּב^כ יִרְצָה, כִּי כְשֶׁהִיוּ הַמִּצְרִים
 מְרִבִּים לְעֲנוּת, הָיָה ה' מְרַבֵּה אֶת יִשְׂרָאֵל
 כְּדִי שְׁהִיּוּ נִעְזָרִים עַל הָעֲבוּדָה^ג, וְהָיָה נוֹתֵן
 בָּהֶם כֹּחַ^ד. וְהוּא אוֹמְרוּ כֵן יִרְבֶּה לְשַׁעוֹר אֲשֶׁר
 יִסְפִּיקוּ הָעוֹבְדִים בְּעֲבוּדָה, וְגַם ה' נוֹתֵן בָּהֶם
 כֹּחַ לְשַׁעוֹר אֲשֶׁר יִתְמַעַט מִכֶּחֶם מִהֶעֱנִי^ה.
 וּכְשֶׁרָאוּ הַמִּצְרִים כֵּן, הָיוּ מַעֲבִידִים אוֹתָם
 בְּפָרֶךְ, כְּתִרְגוּמוֹ 'בְּקִשְׁיוֹ'^ו:

וּכְאֲשֶׁר יַעֲנוּ [אתו] בֵּן יִרְבֶּה וְגוֹ'^א. מֵה
 יַעֲרֹב נְעִימוֹת הַכְּתוּב עַל פִּי מֵה
 שְׁפָרַשׁ בְּזֵהר (ח"ב צה:) בְּפִסּוּק (קהלת ה ט) 'עַת
 אֲשֶׁר שְׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ'^ב, כִּי
 בְּאִמְצָעוֹת הָעֲנוּי וְהַצְרוֹת תִּתְבַּרַר בְּחִינַת הַטוֹב
 מִהָרַע וְתִסְמָךְ אֶל חֵלֶק הַטוֹב^ג, וְתִתְבַּרַר בְּחִינַת
 הָרַע מִחֵלֶק הַטוֹב וְתִסְמָךְ אֶל בְּחִינַת הָרַע^ד.
 וְשֵׁנֵי פָרְטִים אֵלוֹ רְמוּזִים בְּאוֹמְרוֹ 'לָרַע לוֹ'^ה.
 וְהוּא עֲצוּמוֹ שְׁאָמַר הַכְּתוּב וּכְאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ,
 כֵּן כְּשַׁעוֹר הָעֲנוּי הָיוּ מוֹצִיאִים וּמְבָרְרִים חֵלֶק
 הַטוֹב וּמְתַרְבֶּה חֵלֶק הַטוֹב^ו, וְכֵן יִפְרָץ^ז. או

מאורי אור

בהם. וזהו פירוש 'כן ירבה', שנתרבה חלק הטוב.
 ז שהיה מתגבר ומתחזק ביותר, כמו 'ורצת' (בראשית
 כח יד), ופירש"י: וחזקת. ח מלשון פירצה, כמו 'פן
 יפרוץ בהם' (להלן כב כב), ופירש"י: לשון פירצה, יהרוג
 בהם ויעשה בהם פירצה. וכן הכוונה כאן, שהיה
 מתחסר ויוצא מהמצריים החלק הרע. ט ומעתה 'כן
 ירבה' מוסב על חלק הטוב שנפרד מן הרע ודבק בטוב,
 'וכן יפרוץ' מוסב על חלק הרע שנפרץ מן הטוב ונסמך
 אל בחינת הרע. י ע"פ 'לשה"כ בדברים (ד ט) ואתכם
 לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו
 לעם נחלה כיום הזה'. וזהו שנמשלה מצרים לכור
 הברזל, שעניינו לצרף ולזקק את הברזל מן הסיגים
 והפסולת, כך נצרפו ישראל במצרים ונטהרו מכל חלקי
 הרע שהיו דבוקים בהם. יא הפירוש האמור בנעימות
 הכתוב הוא על דרך הרמז, לכן מוסיף רבינו לפרש גם
 פשט הכתוב. יב הרבה אותם והוסיף עליהם כדי
 שיהיו להם לעזר שיוכלו למלאות את מכסת העבודה.
 יג מלבד שהוסיף עליהם, עוד נתן בהם כח והשלים
 להם כשיעור אשר נחלש כוחם מחמת העינוי.
 יד והוא אומרו 'וכן יפרוץ'. שהריבוי הוא בכמות,
 והפרץ הוא באיכות, שנתן בהם כח. טו שכנגד מה
 שנתרבו ונוסף בהם כח, היו המצרים מוסיפים עוד
 יותר להכביד עליהם העבודה. וזה פירוש מה שתיכף
 אמר הכתוב 'ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך',
 שלפי שנתרבו ונתעצמו, על כן הקשו עליהם המצריים
 עוד יותר.

א מה שייכות יש בין שיעור העינוי לריבוי בני ישראל.
 ב בפסוק 'את כל זה ראיתי ונתון את לבי לכל מעשה
 אשר נעשה תחת השמש עת אשר שלט האדם באדם
 לרע לר'. ופירש רש"י: וגם לכל מעשה בני אדם נתתי
 את לבי, וראיתי עת אשר שלט אדם בחבירו וגבר עליו,
 וסופו נהפך לרעתו. ג ע"י ההכאה והצער שמצערים
 הגוים את בני ישראל, נפרדים מהם כל ניצוצי הקדושה
 השבוים אצלם, והרי הם נסמכים ומתחברים אל החלק
 הטוב, דהיינו אל בני ישראל המתענים תחת ידם הרע.
 וי"ל עוד טעם בזה שהקדושה אינה סובלת אותו צער
 או הכאה, ולכן באמצעות הצער או הכאה היא נפרדת
 מן הרע. ד וכן גם הרע המעורב בבחינת הטוב,
 דהיינו בבני ישראל המתענים, נפרד ומתברר מהם,
 ונסמך אל בחינת הרע של המענים. וממילא כל בחינת
 הרע כלה ואוברת, לפי שנעשית כולה רע ואין לה שום
 צד יניקה מן הקדושה. ה שני הפרטים של בירור
 בחינת הטוב מן הרע ובירור בחינת הרע מן הטוב
 רמוזים במאמר 'לרע לר'. ופירוש הדברים, ששליטת
 האדם באדם היא 'לרע לר' לשולט, והיינו הן ע"י בירור
 הטוב הנמצא בו שהוא הנותן חיות וקיום לבחינת הרע,
 ועתה הוא נברר ממנו ונסמך לחלק הטוב, והן שבכך
 מתברר חלק הרע הנמצא בבחינת הטוב, ונסמך אל
 הרע השולט. והרי זה לרעת האדם הבליעל שע"ז הוא
 כלה ואבד. כך פירש רבינו בפרשת בלק (במדבר כד כג).
 ז כפי שיעור העינוי היו ישראל שהם חלק הטוב
 מוציאים ומבררים מהמצריים את חלק הטוב שהיה

מצוות ה'

מעשה חטאת העוף, מולק אותה בקרן דרומית מערבית
 ויורד בצפרנו עד שיחתוך הסימנים או אפילו רוב אחד,
 ואינו מבדיל הראש מן הגוף, ואם הבדיל לוקה והקרבת

קבה (עא) מצות לא תעשה שלא יבדיל ראש
 חטאת עוף מהגוף במליקתו, שנאמר (ויקרא
 ט) 'ומלך את ראשו ממוץ ערפו ולא יבדיל'. זה

מצוות ה'

ונוהג בבית המקדש בזכרי כהונה: זבחים ס"ד-ס"ה: חולין כ"א. רמב"ם מעשה הקרבנות פ"ו. סה"י לא תעשה קי"ב. סמ"ג לאוין שכ"ז:

פסול. ומזה מדמה על קיר המזבח למטה מחוט הסיקרא, ושירי הדם מתמצין על היסוד, ומיצוי דם מעכב, ואין למזבח אלא דמה והשאר נאכל לכהנים.

הרב

(ס"י כד סעיפים א-ה)

שו"ע

וכשיגיע לפרשת ציצית יקחם בידו הימנית ויביט בהם, ויהיו בידו עד שיגיע לנאמנים ונחמדים לעד, ואז ינשק הציצית ויסירם מידו.

ה טוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה כשמברך עליהם, שנאמר (במדבר טו לט) 'וראיכם אתו וזכרתם' וגו', ראייה מביא לידי זכירה וזכירה מביא לידי עשייה.

ו יש נוהגין להסתכל בציצית כשמגיע לראיתם אתו, ולתן אותם על העינים*, ומנהג פה הוא וחבובי מצוה, וגם נוהגין לנשק הציצית בשעה שמסתכל בהן, והכל הוא חבוב מצוה.

ז כשמסתכל בציצית יסתכל בב' ציצית שלפניו, שיש בהם עשרה קשרים רמז לעשר ספירות, שהן קשורין ואחודין זה בזה, וגם יש בהם ט"ז חוטין וי' קשרים עולים כ"ו, כשם הנו"ה ברוף הוא.

ח גדול ענש המבטל מצות ציצית, ועליו נאמר (איוב לח יג) 'לאחז בכנפות הארץ' וגו', וכל הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה.

א אף על פי שאין אדם חייב לקנות טלית בת ד' כנפות כדי שיתחייב בציצית, אלא דוקא אם רוצה להתלבש מטלית בת ד' כנפות חייב להטיל בה ציצית, מכל מקום טוב ונכון, להיות כל אדם זהיר וזריז ללבש טלית מציצת כל היום, כדי שיזכור המצוות בכל רגע. דגמא לדבר, כאדם המזהיר לחברו על ענין אחד, שקושר קשר באזוהו כדי שיזכרנו, ועל כן יש בציצית ה' קשרים כנגד ה' חמשי תורה, וד' כנפות כדי שלכל צד שיפנה יזכור המצוות.

ב אפלו מי שאינו יכול להתלבש בציצית כל היום, לכל הפחות יזהר שיהיה לבושי בציצית בשעת קריאת שמע ותפלה.

ג מצוה לעשות טלית נאה וציצית נאה, והוא הדין כל המצוות צריך לעשות בהדור בכל מה דאפשר, שנאמר (שמות טו ב) 'זה אלי ואנוהו' התנאה לפניו במצוות.

ד מצוה לאחז הציצית בידו השמאלית כנגד לבו בשעת קריאת שמע, רמז לדבר והיו הדברים האלה על לבבך. ויש מי שאומר, שיאחז אותם בין קמיצה לזרת של שמאל,

פסקי משנ"ב

א במשנ"ב (סק"י): נמצא בשם הקדמונים שכל המעביר ציצית על עינו כשקורא פרשת ציצית, יהא מובטח שלא יבא לידי סימוי עינים.

